

Türk, Rum ahali mübadelesi muhtelit komisyonunun kaldırılmasına ait mukavelenamenin tasdiki hakkında 1/826 numaralı kanun lâyihası ve Hariciye ve Bütçe encümenleri mazbataları

T. C.

Başvekâlet

Kararlar müdürlüğü

Sayı 6/3613

10-XII-1933

B. M. M. Yüksek Reisliğine

Türk, Rum ahali mübadelesi Muhtelit komisyonunun kaldırılmasına ait mukavelenamenin tasdiki hakkında Hariciye vekilligince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 13-XII-1933 te Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesile mazbataları ve mukavele-name ile birlikte yüksek huzurlarına sunulmuştur.

Müstaceliyet kaydile müzakeresine emir ve müsaade buyurulması rica olunur efendim.

Başvekil
İsmet

Esbabı mucibe

30 kânunusani 1923 tarihinde Lozanda imza edilen Türk - Yunan mübadelei ahali mukavelenamesinin 11 inci maddesi mucibince teşekkül eden Muhtelit komisyon, işbu mukavelenamenin 12 nci maddesi ahkâmına göre « mezkûr mukavelenamenin ierasının istilzam edeceği tedabiri ittihaz etmek ve işbu mukavelenamenin mahal verebileceği bileümle mesail hakkında karar vermek hususlarında bütün salâhiyetleri haiz » olan bir heyettir. Lozan sulh muahedenamesinin Hükümetimiz ile Yunan Hükümeti tarafından tasdikını müteakıp Milletler Cemiyeti meclisince tayin edilen bitaraf azasının Atınaya vürudile 7 teşrinisani 1923 tarihinde ilk içtimamı Atınada akteden Muhtelit mübadele komisyonu, mübadelei ahali mukavelenamesinin tatbiki sahasında ilk merhaleyi teşkil eden ve memleketi asliyelerini o tarihte terketmiş bulunan ahalinin müteakabilen memleketimize ve Yunanistana sevklerine mütedair olan ameliyeyi tanzim etmekle beraber, bu ameliyenin istilzam ettiği bazı kararların ittihazına da tevessül etmişti.

Maamafih işbu komisyon 1925 senesi evasıtına doğru hitam bulan bu ameliyenin hitamını beklemeksizin gerek mübadillerin, gerek mübadeleden istisna edilmiş olan Garbî Trakya Müslümanlarıyla İstanbul Rumlarının hukuk ve menafiine taallük eden hususat hakkında da bazı kararlar ittihaz etmişti.

Lozan sulh muahedenamesine merbut 9 numaralı protokol ile istihdaf edilen eşhasın hukuk ve menafiine müteallik bazı hususatın da Muhtelit mübadele komisyonunca tetkikını ve bu vadide kararlar ittihazını âmir işbu son protokol, mevzubahs heyetin memleketimizi ve Yunanistanı 18 teşrinievvel 1912 den evvel terkeden Rumlarla Müslümanların müracaatlerini tetkike salâhiyettar kılmış ve bu suretle mübadillere ait hukuk ve menafiden maada gayrimübadil Müslümanlarla, Rumlara ait emlak ve bu emlakın icar bedellerile alâkadar mesail Lozan sulhnamesinin meriyete girdiği 6 ağustos 1924 tarihinden itibaren mezkûr komisyonun dairei kazasına girmiş bulunuyordu. Bu

salâhiyetler Atınada Yunan Hükûmetile aktedilen 1 kânunuevvel 1926 tarihli Atına itilâfnamesile tevsi edilmiş ve zamimeten Türk vatandaşlarile, Yunan tebaasının Yunanistanda ve Türkiyede kâin gayrimenkullerine müteallik muayyen bazı mesailin halline de yine bu komisyon memur edilmişti. 10 haziran 1930 tarihinde Yunan Hükûmetile Ankarada imza olunan mukavelename ile, Lozan mübadelei ahali mukavelenamesile, Lozan sulh ahitnamesine merbut 9 numaralı protokolün ve Atınada münakit emlak itilâfnamesinin Muhtelit mübadele komisyonuna tevdi ettiği bilûmum salâhiyetler nazarı itibare alınmak suretile imza edilen ve bir tasfiyei katiyeyi istihdaf eyleyen bir mukavelenamedir.

Lozan mübadele mukavelenamesile derpiş edilen gayrimenkullere ait takdiri kıymet meselesi, arzemiş olduğu ehemmiyet ve tarafeyn Hükûmetleri için istilzam edeceği büyük maddî fedakârlıklar hasebile ve gayrimahdut senelere muhtaç olması dolayisile muallâkta kalmış ve 10 haziran 1930 tarihli mukavelenamede münderiç tarzı hallin tebellürüne değin, Hükûmetler arasında sık sık görüşülen bu mesele katî bir sureti halle raptedilmemişti. Diğer taraftan Atına itilâfnamesi ahkâmına tevfikân yapılan takdiri kıymet muamelâtı yüzünden meydana çıkan diğer ihtilâflar da Muhtelit mübadele komisyonu nezdinde münaziünfi bir çok mesele şeklinde birikmiş oluyordu. Bu mesailden maada, tarafeyn heyeti murahhasaları arasında büyük ihtilâflara sebebiyet veren ve İstanbul Rumlarile Garbî Trakya Müslümanlarının vaziyeti şahsiyelerine müteallik bulunan etabli mefhumuna müteallik mütebayın anlayışlar komisyonun faaliyetini sekte dar etmiş ve Yunan Hükûmeti tarafından Atına itilâfnamesi mucibince sahiplerine iadesi lâzımgelen malların devairi mahalliyece filen sahiplerine iade edilmemiş bulunması keyfiyeti de Atına itilâfnamesile halli istihdaf edilen mesailin sürüncemede kalmasını intaç etmişti.

Bütün bu işlerin hallini istihdafen Ankarada imza olunan 10 haziran 1930 tarihli Ankara mukavelenamesinin hususiyetlerinden biri de Muhtelit mübadele komisyonu nezdinde zuhur eden ihtilâfların artık mezkûr komisyon heyeti umumiyesi kararile halledilmeyip bitaraf azasının hakeemliğine tevdi suretile tasfiye edilmeleri keyfiyettir ve bu usulün tarafeynce ittihazı sayesinde ki, ahkâmı sabıkaya tevfikân halli senelere muhtaç olan tabiiyet ihtilâflarından ve buna müteferri ahkâmı adiyeye ile Ankara mukavelenamesinin tatbik ve tefsirine müteallik mesail nisbeten çok kısa bir zamanda bir sureti halle raptedilebilmişlerdir.

İstanbul ve Garbî Trakya mıntakaları hariç kalmak şartile Türkiye ve Yunanistanda kâin olup etabilere, tarafeyn tebealarına ait emvali umumiyet itibarile takasa ithal eyleyen Ankara mukavelenamesinin tatbiki tabii cereyanını takip etmiş ve etabilere ait 150 şer bin liranın tevziile beraber 1885 numaralı kanuna tevfikân ashabına iadesi temin edilen İstanbulda kâin etabli ve Yunanlı mallarına ait müracaatlar da peyderpey tasfiye edilegelmiştir. Aynı zamanda Garbî Trakya müslümanlarını alâkadar eden bilûmum mesail, menuniyeti mucip bir şekilde halledilmiş ve 1 ağustos 929 tarihinde Yunanistanda kâin mallarına bilfiil vazrûyet bulunan vatandaşlarımızın müracaatları da tetkik edilerek Ankara mukavelenamesile tasrih edilmiş olan haklarını müeyyit vesikalar yedlerine verilmiştir.

Muhtelit mübadele komisyonunun başlıca faaliyetini teşkil eden bir cihet te Ankara mukavelenamesi mucibince Türk Hükûmetine intikal eden ve mezkûr mukavelenamenin mevkiî meriyete girdiği tarihte Hükûmetimizce vaziyet edilmeyen hakkı avdetten mahrum Rumlara ait emvale müteallik taleplerin tetkiki ve intacıdır. Türk heyeti murahhasası delâletile bu hususta komisyona mevdu taleplerin bir kısmı mühimmi halledilmiştir. Halledilemeyenlerle, yeni mukavelenamenin mevkiî meriyete vazından bir ay sonraya kadar komisyona tevdi edilecek taleplerin yedi ay zarfında komisyone tasfiyesi derpiş edilmiştir. Bu taleplerden mezkûr müddet zarfında tetkik ve intacı kabil olamayanlar için Hükûmetimiz hakkının ziyana meydan vermemek üzere bu gibilerin de intacı hususunda mukavelenameye ahkâmı mahsusa konulmuştur. Söyle ki; Komisyon mesaisi hitam bulduktan sonra elde henüz intaç edilemeyen talepler bulunuyorsa, bunlar iki bitaraf Reisten birinin hakeemliğine müracaat suretile halledilecektir. Bu ihtimal tahakkuk ettiği takdirde iki Hükûmetin tayin edeceği bu bitaraf azaya Türk ve Yunan Hükûmetleri birer murahhas tefrik edeceklerdir.

Doğrudan doğruya eşhas tarafından muayyen müddet zarfında vukubulan taleplere gelince: Bunlardan komisyon mesaisi hitamına kadar halledilemeyenler emlâkin bulunduğu memleket mehaki-mine devir ve tevdi olunacaktır. İki memleket mahkemeleri bu gibi davaları rüyet hususunda mü-badeleye ait mukavelenameleri ve komisyonca veya komisyonun bitaraf azasınca verilmiş olan ka-rarları nazarı itibare alacaklardır.

Bu suretle belli başlı vezaifini ikmal edecek olan Muhtelit mübadele komisyonunun faaliyetine hi-tam vermek mümkün olacaktır.

Hükümetimizle Yunan Hükümeti arasında bu kere imza olunup Yüksek Heyetinizin tasvibine arzedilen mukavelename bu gayeyi istihdaf etmekte ve Muhtelit mübadele komisyonunun lâğvile beraber bundan böyle etablilik mefhumunun ortadan kalkmasını ve emlâk iadesine veya işgaline müteallik bilûmum taleplere katî bir surette set çekmek maksadını gözetmektedir.

Mübadele meselesinin nihayet bulmasına ve Türkiye Cümhuriyeti ile Yunanistan Cümhuri-yeti arasında vatandaşlara taallûk eden hususat hakkında tabî vaziyetin avdet etmesini temin eden işbu mukavelename ahkâmı aşağıda tafsilen tahlil edilmektedir:

Madde 1 — Bu maddenin ehemmiyeti birinci derecededir. Filhakika Muhtelit mübadele komis-yonunun lâğvi için düşünülecek en mühim hükmü ihtiva etmektedir. Bu hüküm de şudur: Muka-velename meriyet mevkiine girdiği tarihten itibaren bir ay geçtikten sonra hususî eşhas, gerek Heyeti murahhasalar, Ankara mukavelenamesinin tatbiki sahasına giren mesail hakkında Komis-yona yeni müracaatta bulunamayacaklardır. Meriyet tarihinden bir ay sonraya kadar komisyona mevdu taleplerin, işbu komisyonca halli için mukavelename yedi aylık bir müddet vazetmiştir. Bu müddet zarfında halledilemeyen mesail için şu yolda bir sureti hal derpiş edilmiştir:

A - Doğrudan doğruya eşhas tarafından vuku bulan müracaatlerden Komisyon kapanıncaya ka-dar halledilemeyenler, emvalin bulunduğu memleketin saalâhiyettar mahkemelerine devir ve tev-di olunacaktır. Mahkemeler eşhas tarafından talep vukuunda bu müracaatlara müteallik husu-satı, mübadeleye ait mukavelenameler ve komisyonca veya komisyonun bitaraf azasınca verilmiş olan kararlar dairesinde hal ve fasledeceklerdir.

B - Hakkı avdetten mahrum Rumlara ait emvale müteallik talepler ile emvale taallûk eden ta-biiyet ihtilâflarına gelince:

Bunlardan komisyon kapanıncaya kadar halledilemeyenler mevcut iki bitaraf reisten birinin ha-kemliğine müracaat suretile hal ve intaç edilecektir. Bu takdirde mevzubahs hakeme Türk ve Yu-nan Hükümetleri birer murahhas tefrik edeceklerdir.

Komisyonun lâğvından sonra halledilemeyen bazı mesailin kalması suretile gerek Hükümet ge-rek eşhas hukukunun ziyama meydan verilmemek üzere vazedilmiş olan işbu hükümlerin dereeci ehemmiyeti aşikârdır.

Madde 2 — Muhtelit mübadele komisyonunun tasfiyesinden sonra her hangi bir sebeple olursa olsun gerek İstanbulda ve gerek bilûmum Yunanistanda rum ve müslüman emvaline vaziyet edilemeyeceğini âmirdir. Binaenaleyh mübaadile ait olsun, hakkı avdetten mahrum bir Ru-ma ait bulunsun, İstanbul şehremaneti mmtakası dahilinde bulunan bilûmum emvale ahkâmı umumiye-nin tatbikından mütevellit hususat hariç kalmak şartile, Türk Hükümetince vaziyet edilemeyeceği gibi, Yunanistan arazisi dahilinde bulunan mübadillere, hakkı avdetten mahrum müslümanlara ve Türk vatandaşlarına ait olan emval Yunan Hükümetince zapt ve musadere edilemez.

Metinde görülen İstanbul ve Yunanistan kelimeleri, Ankara mukavelenamesi ahkâmından mülhem olarak konulmuştur. Filvaki İstanbul hariç kalmak şartile bilûmum rumlarla Yunan tebealarının Türkiyede kâin emvalinin Türk Hükümetinin tam milkiyetine geçmiş olmasına mukabil Yunanistanda bulunan ve Türk vatandaşlarına ait olan bilûmum emval sahiplerinin filen intifan-da bulunanlar müstesna olmak şartile - Yunan Hükümetinin tam milkiyetine geçmiştir. Bu itibarla derpiş edilen istisna keyfiyeti yalnız Garbî Trakyaya inhisar etmeyip bütün Yunanistan arazisine şamil olduğu cihetle metinde (İstanbul) kelimesine mukabil (Yunanistan) tabiri kullanılmıştır.

Ankara mukavelenamesinin meriyete girdiği 23 temmuz 1930 tarihinde filen işgal altında bulun-mayan ve işbu mukavelenamenin 25 inci maddesine tevfiқан zaptedilmeyen firarî malları da yine

İşbu ikinci madde mucibince işgal edilemez. Bu hüküm esasen mezkûr 25 inci maddenin 2 inci fıkrasındaki sarahatle tesbit edilmiştir.

23 temmuz 1930 tarihinin bu vadide mühim bir rol oynadığındandır ki, maddenin 2 inci fıkrası işgalin mezkûr tarihten evvel veya sonra olduğu hakkında Hükümet devairile hakkı avdetten mahrum mal sahipleri arasında zuhur edecek ihtilâfların yine mahkeme vasıtasile hallini derpiş etmiştir.

Madde 3 — Yukarıda tahlil edilen ikinci maddenin mütemmimidir. Komisyon tasfiye edildikten sonra vaziyet muamelelerinin de yukarıda tasrih edilen daire dahilinde hitama ermiş bulunması ne kadar doğru bir keyfiyet ise aynı tarihten itibaren de her hangi bir Müslüman (Rum) veya Türk vatandaşının (Yunan tebaası) mahallî makamata yani mehakime veya idarî devaire müracaat suretile evvelce işgal edilen malın istirdadına tevessül edebilmesine katî bir surette mâni olmak o nisbette doğru bir emri tabiidir. Binaenaleyh komisyonun tatili faaliyetini müteakıp bu gibi müracaatlar, ne hususî eşhas ve ne de Türk (Yunan) Hükümeti tarafından her hangi bir daire nezdinde serdedilemez.

Emlâk iadesine müteallik olacak bu gibi taleplere, sırf etablilik sıfatının tanınması hakkında vukubulacak müracaatları da ilâve etmek lâzımgelir. Tabiri diğerle etablilik sıfatı komisyonun kapanması ile ortadan kalkkan bir sıfattır. Bu itibarla komisyonun etabli tanınarak yedilerine verilen vesikalara istinaden nüfus cüzdanı olan Rumlardan (Müslümanlardan) maadası etabli olanlar ve bu vadede vaki müracaatlar hiç bir vechile katıyen mesmu olamaz.

Madde 4 — Komisyonun tatili faaliyetini müteakıp iade ve işgal talepleri hariç olmak üzere vaki olacak emval, hukuk ve menafie taallük eden talepler için vaz edilmiş bir maddedir. Lozan ve Ankara mukavelenamelerile istihdaf edilen eşhas, işbu muahedat ile tesbit edilip hakkı müktesep halini almış bazı hukuka malik bulunmaktadırlar ki; 2 inci ve 3 üncü maddeler ahkâmı baki kalmak şartile işbu hukuk ve menafinin idarî makamlarca nazarı itibare alınmadıkları takdirde mehakimden sadır olacak kararlarla mahfuz tutulmaları, müteakıl menfaatlerin emrettiği bir keyfiyettir. Bu ise ancak ahkâmı ahdiye ile buna istinaden komisyon veya komisyon bitaraf azası tarafından verilen kararların tatbikini istilzam etmektedir. Filvaki Ankara mukavelenamesi ve bunun esaslarını teşkil eden Lozan mübadele mukavelenamesi ile Atina itilâfnamesi eşhası hususiyeye olduğu gibi, emvalin kâin bulunduğu Hükümetler lehine mühim ahkâmı ihtiva etmektedir. Bu itibarla Ankara mukavelenamesinin tatbikile alâkadar bulunan bileümle mesailin gerek mezkûr mukavelename ahkâmı ve gerek Muhtelit mübadele komisyonu tarafından işbu ahkâma müsteniden müttehaz kararlarla halli hem hukukan ve hem de filen zarurî ve faideli bir keyfiyettir. Binaenaleyh komisyona verilen kararların mehakime tatbikini teşkil için bu kararların tarafeyn Hükümetleri tarafından mehakime tevdiini derpiş eden dördüncü maddenin 2 inci fıkrası da yukarıda arz edilen hususatın tamamen tatbikini temin için konulmuş bir fıkradır.

Madde 5 — Ankara mukavelenamesinin 20 inci maddesine tevfikân Yunan Hükümeti tarafından Muhtelit mübadele komisyonu vasıtasile Hükümetimize verilmesi lâzımgelen «125» bin İngiliz lirasından 62 500 İngiliz lirası işbu mukavelenamenin mevkiî meriyete vazını müteakıp Hükümetimize tediye edilmiştir. Geriye kalan 62 500 İngiliz lirasının tediyesi, aynı mukavelenamenin 20 inci maddesinin 5 inci fıkrası mucibince iki şartın tahakkukuna bağlanmıştır. Bu iki şarttan birincisi ifa edildiği takdirde 62 500 İngiliz lirasından 47 500 İngiliz lirasının ve ikinci şartın tahakkukunda da mütebaki 15 000 lirasının tediye edileceği tasrih edilmiştir. Bu şartlardan birincisi İstanbul mıntakasında kâin olup Yunanlılara ait bileümle gayrimenkullerin sahiplerine iadesinden ibarettir.

İkinci şart ise, yine İstanbulda kâin olup etablielere ait bilûmun emvalin ahashına iadesi ile beraber Ankara mukavelenamesi mucibince Hükümetimize terettüp eden bileümle taahhüdâtın ifa edilmiş bulunmasından ibarettir.

İstanbulda kâin Yunanlı mallarının kısmı mühimmi sahiplerine iade edilmiş olmakla yukarıda mevzubahs 47 500 liradan bir kısmının Hükümetimize tediyesinin temini tabii görülmüş ve bu su-

retle yeni mukavelenamede mezkûr miktardan 25 000 ninin mukavelename mevkii meriyete girer girmez bilâkaydüşart Hükümetimize verilmesi hususu tesbit edilmiştir.

Geriye kalan 22 500 ile 15 000 liralık teminat akçesi komisyonun tatili faaliyet edeceği tarihten iki ay evveline kadar iade edilmeyen Yunanlı ve etabli mallarının tazminine tahsis edilmiştir.

Bu paralar kâfi gelmediği takdirde iade edilmeyip tazmini lâzımgelen emvalin bedellerine mukabil Türk Hükümeti iktiza eden mebalîği komisyon emrine verecektir.

Buna mukabil Türk vatandaşlarile 9 numaralı protokol ahkâmından müstefit Müslümanların Yunanistanda bulunan ve 1 ağustos 1929 tarihinde sahiplerinin yedi intifalarında olan mallardan komisyonun lâğvinden iki ay evveline kadar iade edilmeyenler varsa bunların da Yunan Hükümeti tarafından tazmin edileceği ve bu hususta iktiza eden meblâğın Yunan Hükümeti tarafından komisyon emrine verileceği hakkında ahkâm konulmuştur.

Komisyonun kapanmasından iki ay evvel tazminine komisyonca karar verilen emvalin komisyonun kapanacağı tarihe kadar aynen iadesi hususunda her iki Hükümet hakkı ihtiyarı muhafaza etmektedirler.

Madde 6 — Mukavelenamenin meriyete girmesinden itibaren bir ay müddetin hitamından sonra gerek Hükümetler tarafından gerek eşhas tarafından komisyona müracaat edilemeyeceğine dair 1 inci maddede vazedilen hüküm nazarı itibare alınarak o tarihten itibaren elde mevcut bulunacak işlerin yedi ay zarfında tasfiyesi tahmin edilmiştir. Bu itibarla komisyon mesaisinin hitam tarihi olmak üzere mukavelenamenin mevkii meriyete girmesinden itibaren sekiz aylık bir müddet vazedilmiştir.

Madde 7 — Mukavelenamenin mümkün mertebe süratle tasdikını derpiş eden yedinci madde en son tasdik eden tarafın tasdik keyfiyetini diğer tarafa tebliğ ettiği günü mukavelenamenin meriyete girdiği gün olarak tesbit etmiştir.

Yukarıda ahkâmı izah edilen işbu mukavelename yüksek tasviplerine arz olunur.

Hariciye encümeni mazbatası

T. B. M. M.

Hariciye encümeni

Karar No. 17

Esas No. 1/826

23-XII-1933

Yüksek reisliğe

30 kânunusani 1923 tarihinde Lozanda imza edilen mukavelenamenin on birinci maddesi ile teşekkül eden muhtelit mübadele komisyonunun çalışmasına nihayet yermek üzere Türkiye Cümhuriyetile Yunanistan Hükümeti arasında 9-XII-1933 te Ankarada imza edilmiş olan mukavelenamenin tasdiki hakkında Hariciye vekâletince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 13-XII-1933 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâiyhası ve esbabı mucibesi encümenimizde tetkik ve müzakere olundu;

Mübadele işlerinin katî tasfiyesini istihdaf eden bu mukavelenin esbabı mucibesi encümenimiz tarafından da varit ve muvafık görülmüş olmakla tasdiki hakkındaki kanun lâiyhası tasvip edilmiş ve havalesi mucibince Bütçe encümenine tevdi edilmek üzere Yüksek Reisliğe takdimine karar verilmiştir.

Ha. E. Reisi N. M. M.

Sivas

Necmettin Sadık

M. M.

Sivas

Necmettin Sadık

Kâtip

Diyarbakir

Zeki Mesut

Aza

Kocaeli

İ. Süreyya

Aza

Elâziz

Fazıl Ahmet

Aza

Bolu

Hasan Cemil

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe encümeni
M. No. 37
Esas No. 1/826

26 XII-1933

Yüksek Reisliğe

Türk - Rum ahali mübadelesi Muhtelit komisyonunun kaldırılmasına ait mukavelenin tasdiğine dair olup Hariciye encümeni mazbatasile birlikte encümenimize tevdi kılınan kanun lâyihası Hariciye vekilî Bey namına encümende hazır bulunan Muhtelit mübadele komisyonu Türk heyeti murahhasası reisi Şevki Beyin huzurile encümenimizce de tetkik ve mütalea edildi.

Mübadele işlerinin katî tasfiyesi ile Muhtelit mübadele komisyonunun ilgasını ve Muhtelit mübadele komisyonu bitaraf azalarının emrinde bulunup 10 haziran 1930 tarihli Ankara mukavelenamesinin yirminci maddesi mucibince İstanbulda bulunan Yunan tebaasının emlâki tamamen iade edildikten sonra Hükûmetimize tesviye edilecek olan 47 500 İngiliz lirasından 25 000 İngiliz lirasının Hükûmetimize verileceğini istihdaf eden mukavelenin tasdiki hakkındaki bu kanun lâyihası encümenimizce de muvafık görülmüş olmakla Umumi Heyetçe müstacelen müzakere buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe takdim olunur.

Reis	M. M.	Kâtip				
Burdur	Isparta	Tokat	Bursa	Çorum	Giresun	Manisa
M. Şeref	Mükerrem	Süreyya	Dr. Galip	Mustafa	Kâzım	M. Turgut
Kırklareli	Kırklareli					
Şevket	M. Nahit					

HÜKÛMETİN TEKLİFİ

Türk - Rum ahali mübadelesi muhtelit komisyonunun kaldırılmasına ait mukavelenamenin tasdiki hakkında kanun lâyihası

MADDE 1 — Türkiye Cümhuriyeti ile Yunanistan arasında 9 birinci kânun 1933 tarihinde imza olunan ve Türk - Rum ahali mübadelesi muhtelit komisyonunun ilgasına mütedair bulunan mukavelename kabul ve tasdik olunmuştur.

MADDE 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 3 — Bu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

13 - XII - 1933

Bş. V.	Ad. V. V.	M. M. V.	Da. V.	Ha. V.	Mal V.	Mf. V.	Na. V.
İsmet	Zekâî	Zekâî	Ş. Kaya	Dr. T. Rüştü	M. Abdülhalik	Hikmet	Fuat
İk. V.	S. İ. M. V. V.	G. İ. V.	Zr. V.				
M. Celâl	Muhlis	Ali Rana	Muhlis				

TÜRK - RUM AHALİ MÜBADELESİ MUHTELİT KOMİSYONUNUN İLGASINA MÜTEDAİR MUKAVELENAME

Bir taraftan
Türkiye
Diğer taraftan
Yunanistan

30 kânunusani 1923 tarihinde Lozanda imza edilen mukavelenamenin 11 inci maddesi ile teşekkül etmiş olan Muhtelit komisyonun mesaisine nihayet vermek müteakib arzusile mütehassis olarak :

Ve mezkûr Komisyonla, 10 haziran 1930 tarihli Ankara mukavelenamesinin 32 inci maddesinde mevzubahs heyetin vazifelerinin esaslı ve mühim kısımlarını ifa etmiş olduklarını ve bu itibarla bunlara tevdi edilip neticelendirilmeyen taleplerin muayyen bir mühletten sonra icabında her iki memleketin salâhiyettar mahkemelerine havalesinde mahzur olmayacağını mülâhaza ederek bu hususta bir mukavelename aktine karar vermişler ve murahhas olarak,

Türkiye Cümhuriyeti Reisi

İzmir mebusu ve Haricîye vekili Dr. Tevfik Rüştü Beyefendi;

Yunan Cümhuriyeti Reisi

Fevkalâde murahhas ve Orta elçi Müsyü Konstantin Sakellaropoulos'u

taayin eylemişlerdir.

Müşarileyhler haiz oldukları salâhiyetlere istinaden atideki mevaddı kararlaştırmışlardır :

Madde — 1

Ankara mukavelenamesinin, mezkûr mukavelename metni ve Muhtelit komisyon ile işbu komisyonun bitaraf azasının verdikleri kararlarla muayyen, dairei şumulüne giren her hangi bir yeni talep veya iddia, işbu mukavelenamenin meriyete girmesini müteakıp bir aylık mühletin inkızasından sonra, ne her iki memleket tebaaları ve ne de komisyondaki tarafeyn heyeti murahhasaları tarafından Muhtelit komisyonun tetkikine arzedilemeyecektir.

Geçen fıkrada zikredilen müddet zarfında tarafeyn tebaaları tarafından Muhtelit komisyon nezdinde vaki olup hitamı mesaisi tarihine kadar işbu komisyon tarafından neticelendirilemeyen talep ve iddialar, alâkadarların müracaati halinde, Ankara mukavelenamesine ve Muhtelit komisyon ile işbu komisyonun bitaraf azasının vermiş oldukları kararlara tevfikan halledilmek üzere, malların kâin bulunduğu memleketin salâhiyettar mahkemelerine tevdi edilecektir.

Ankara mukavelenamesinin 25 inci maddesinin tatbiki zmnında Muhtelit komisyona tevdi edilen taleplerle mezkûr mukavelenamede mevzubahs mallar dolayısıyla tahaddüs etmiş tabiiyet meselelerine mütedair taleplerden komisyonun hitamı mesaisi anında henüz neticelendirilememiş olanlara gelince, bunlar, mevcut iki bitaraf azadan her iki Hükûmetçe bu husus için intihap ve kendisine iki millî murahhas tefrik edilecek olan birinin hakemliğine müracaat suretile halledilecektir.

Madde — 2

Ankara mukavelenamesinin 25 inci maddesi hükümleri mucibince vaziyet edilmesi Muhtelit komisyonca tasvip edilen mallar ile mezkûr mukavelenamenin meriyete girdiği tarihten evvel Türk veya Yunan Hükûmetlerince filen işgal edilmiş bulunup iadesi işbu komisyon kararma iktiran etmeyen mallar hariç kalmak ve ahkâmı umumiye hükümleri mahfuz tutulmak şartile komisyon dağıldıktan sonra İstanbulda veya Yunanistanda kâin olup Ankara mukavelenamesile istihdaf edilen bileümle sınıflara dahil eşhasın malları hakkında, mübadil veya avdet hakkından mahrum şahıslara aidiyetleri sabit olsa bile, hiç bir vaziyet, işgal veya takyidi tedbir muamelesine tevessül edilmeyecektir.

Ankara mukavelenamesinin meriyete girdiği 23 temmuz 1930 tarihinden evvel filî işgal vaki olup

olmadığı keyfiyeti, niza halinde, malların kâin bulunduğu memleket mahkemeleri nezdinde - Tah-riri mukaddemei beyyine ile teyyüt eylemek şartile şehadet te dahil olmak üzere - bileümle bey-yine ile tesbit edilecektir.

Madde — 3

Lozan ve Ankara mukavelenamelerinden müstefit olmak sıfatının (Ankara mukavelenamesinin 1, 2, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 28 inci maddeleri) tanınması Muhtelit komisyonun dağılmasile nihayete ere-ceğinden işbu dağılma keyfiyetinden sonra mal iadesine ve etabli sıfatının tanınmasına mütedair olarak iki memleket makamları nezdinde hiç bir kimse tarafından bir gûna talepte bulunulama-yacaktır.

Madde — 4

İşbu mukavelenamenin 2 nci ve 3 üncü maddeleri hükümleri sarahaten mahfuz kalmak şar-tile, Muhtelit mübadele komisyonuna yukarıdaki birinci maddede münderiç mühlet zarfında arz edilmemiş olup Ankara mukavelenamesinin ve Muhtelit mübadele komisyonu veya bitaraf aza mukarreratının tayin ve tarif eyledikleri emlak, hukuk ve menafie mütedair bulunan talep ve müracaatlar iki memlekette biri veya diğeri muhakimi aidesince anıfüzzikir mukavelename ve mukarrerat hükümlerine tevfikkan hallû fasledilecektir.

Bu hususta mezkûr mukarrerat her iki Hükûmetçe salâhiyettar adlî makamlara tebliğ edi-lecektir.

Madde — 5

İşbu mukavelenamenin meriyete vazı tarihinde, Ankara mukavelenamesinin 20 inci mad-desinin 5 inci fıkrası mucibince Türk Hükûmetine ait bulunan 47 500 ingiliz liralık meblâğ-dan 25 000 ingiliz lirası ifraz edilerek derhal ve bilâkaydıuşart Türk Hükûmetine teslim kılma-caktır.

Yunan tebeasına veya etabli Rumlara ait olup iadeleri Muhtelit komisyon veya bitaraf aza tarafından karar altına alındığı halde mezkûr komisyonun dağılmasından nihayet iki ay evve-line kadar, infaz edilmemiş bulunan mallere, anıfüzzikir bitaraf aza tarafından, bu hususta intihabı kendilerine terettüp eden bir veya müteaddit ehlihibre ile istişareden sonra, kıymet takdir edilecektir.

Malları yukarıda yazılı şerait dairesinde kıymet takdir olunan Yunan mülk sahipleri işbu mad-denin 1 inci fıkrası mucibince 25 000 ingiliz liralık meblâğdan tazmin edilecektir. Kıymet takdir olunan mallar etabli Rumlara ait bulunduğu takdirde, işbu tazmin keyfiyeti, Ankara mukavelenamesinin 20, 22 ve 23 üncü maddeleri hükümlerince Türk Hükûmetine verilecek olan 15 000 ingiliz liralık meblâğ üzerinden ifa edilecektir.

22 500 ingiliz liralık meblâğ malları iade edilmeyen Yunanlı mülk sahiplerinin ve 15 000 ingi-liz liralık meblâğ malları iade edilmeyen Rum etabli mülk sahiplerinin tamamen tazminine kâfi gelmediği takdirde Türk Hükûmeti, bitaraf azanın talebi üzerine, işbu mülk sahiplerinin tamamen tazmini için icabında lâzımgelcek meblâğı Muhtelit mübadele komisyonu emrine verecektir.

Yukarıda yazılı olan hükümler, iadeleri, Muhtelit komisyon veya bitaraf aza tarafından karar altına halde mezkûr komisyonun dağılmasından nihayet iki ay evveline kadar, infaz edilememiş bulunan mallara kıymet takdiri noktasından Ankara mukavelenamesinin 5 inci ve 7 inci maddelerinde münderiç kaydı istisnaî ile kastolunan mallar hakkında da mabihittatbiktir. Böyle bir halin hudusunda, bitaraf azanın talebi üzerine Yunan Hükûmeti, işbu mal sahiplerinin tamamen tazmini için lâzımgelen meblâğı Muhtelit mübadele komisyonu emrine verecektir.

Bununla beraber, tazminat meblâğı ashabi istihkaka ancak Muhtelit mübadele komisyonunun ka-panması tarihinde tesviye edileceği cihetle âkit taraflardan her biri tazminine bitaraf aza tarafın-dan karar verilen malları komisyonun kapanmasına kadar aynen iadede muhtar bulunacaklardır.

Yukarıda zikrolunan 22 500 İngiliz liralık meblâğ veya yukarıki 3 üncü fıkranın icabında tatbikından sonra kalan bakiye, işbu maddenin 2 ve 3 üncü fıkralarında kastedilen Yunanlı mal sahiplerinin lüzumunda tazmininden sonra derhal Türk Hükûmetine teslim olunacaktır. 15 000 İngiliz liralık meblâğ veya bundan, yukarıki 3 üncü ve 5 inci fıkralar ile Ankara mukavelenamesinin 20, 22 ve 23 üncü maddeleri hükümlerinin tatbikinden sonra artan bakiye, Muhtelit komisyon marifetile ve Komisyon mesaisinin hitamından evvel Türk Hükûmetine teslim edilecektir.

Madde — 6

Muhtelit mübadele komisyonu, işbu mukavelenamenin meriyete vazından itibaren sekiz aylık bir mühletten sonra ilga edilecektir.

Madde — 7

İşbu mukavelename mümkün olan en kısa müddet zarfında tasdik edilecektir. Mukavelename, Yüksek Âkit taraflardan son tasdik edenin tasdik keyfiyetini diğerine tebliği tarihinde meriyete girecektir.

Ankarada 9 - XII - 1933 tarihinde iki nüsha olarak tanzim kılınmıştır.

